

PRÁVNÍ DĚJINY

1. Blok přednášek

PROBÍRANÁ TÉMATA

- **Úvod do dějin práva**
- **2. České právo od středověku do 17. století**
 - 3. Právo absolutistické a konstituční monarchie (poč. 17. – poč. 20. století)**
- **4. Právo 1. ČSR a právo protektorátní**
- **5. České (československé) právo po roce 1945:**
 - 6. Právní způsobilost a manželské a rodinné právo**
 - 7. Věcné právo**
 - 8. Závazkové právo**
 - 9. Dědické právo**
 - 10. Trestní právo**
 - 11. Soudní řízení a procesní právo**
- **12. Žena v právu**
- **13. Zápočtový test, prezentace**

ÚVOD DO DĚJIN PRÁVA

Co je právo?

Co jsou právní dějiny?

Prameny práva

- **Právní obyčej**
- **Nařízení panovníka (výsady, statuta, dekrety, privilegia)**
- **Soudní nález**
- **Právní knihy**
- **Sněmovní usnesení**
- **Kodifikace**
- **Zákony a podzákoné normy**

PRÁVO STŘEDOVĚKU A STAVOVSKÉHO STÁTU

Charakteristické znaky:

- Právo obyčejové
- Právní partikularismus (teritoriální, stavovský)

Kategorie práva:

- právo zemské
- právo městské
- právo pozemkově vrchnostenské (vztahy mezi vrchností a poddanými i mezi oddanými navzájem)
- lenní právo (vztah mezi pánem a leníkem a mezi leníky navzájem)
- horní právo
- právo viničné
- právo vojenské

- Zvláštní postavení práva kanonického – pro duchovní osoby, ale zasahovalo i do norem práva rodinného

ZMĚNY V SYSTÉMU PRAMENŮ ČESKÉHO STŘEDOVĚKÉHO PRÁVA

- Obyčejové právo doplňováno legislativními akty panovníka a zemských sněmů (z iniciativy panovníka, posléze i z iniciativy sněmů samotných či jejich členů).
- Podíl na tvorbě legislativy měl i zemský soud formou obecných nálezů práva.
- Městské právo doplněno o legislativní činnost městské rady a o rozhodovací činnost městských soudů.
- Pozemkově vrchnostenské právo vytvářeno nařízeními vrchnosti.
- Od konce 13. století snahy o systematické uspořádání jednotlivých kategorií práva (právní knihy a kodifikace):

- Právní knihy z oblasti zemského práva: Kniha rožmberská, Ordo iudicii terrae, Práva zemská česká, O právech, sudiech a dskách země české knihy devatery, na Moravě kniha Tovačovská, kniha Drnovská)
- Pokusy o kodifikaci městského práva: Kniha písaře Jana, Knihy práv městských Brikcího z Likcska, Práva městská Království českého Pavla Kristiána Koldína
- Kodifikace – první dokončenou kodifikací Horní zákoník Václava II., snahy o kodifikaci zemského práva úspěšné až po husitských válkách – Vladislavské zřízení zemské

KATEGORIE PRÁVA

- **Zemské právo**
- Upravovalo právní postavení příslušníků šlechty, svobodných (sedláci) a ústavní poměry státu, zejména jeho orgánů.
- charakter obyčejového práva a zákonodárných aktů panovníka (Břetislavova dekreta, Statuta Konráda Oty)
- nálezy většího zemského soudu a usneseními zemského sněmu.
- snahy o kodifikaci zemského práva (Karel IV., Vladilav Jagellonský)
- Vladislavské zřízení zemské
- Svatováclavská smlouva (jurisdikce šlechtických a městských soudů).
- doplňky Vladislavského zřízení zemského – Zřízení o ručnicích (1524), Smlouva o hory a kovy, novelizovaná Narovnáním o hory a kovy (1575), O mezech, hranicích, soudu a rozepři mezní a příslušenství jich v Království českém (1600).
- Zemská zřízení na Moravě – dlouho místo toho landfrýdy, až 1535 Zřízení markrabství moravského o soudu zemském, 1545 Práva a zřízení markrabství moravského, 1602 Zřízení zemské Markrabství moravského.

- **Městská práva**
- městské privilegium (vnitřní organizace a správa města, výkon správy a soudnictví, povinnosti obyvatel, určení práva, kterým se město bude řídit – filiace městského práva).

- Právní partikularismus – oblasti městských práv: hornoněmecké, sasko-magdeburské (Litoměřice, Olomouc), *Saské zrcadlo* x dolnoněmecké, švábsko-norimberské (Staré Město pražské, Brno), *Švábské zrcadlo*.
- Prameny městského práva:
 - zakládací listina a privilegia
 - usnesení (statuta) městské správy
 - rozsudky městského soudu
- Kodifikace městského práva – Knihy práv městských Brikcího z Licska, Práva městská království Českého Pavla Kristiána Koldína (1579 schválena zemským sněmem, závazná pro městskou praxi u českých měst, postupné rozšiřování i do dalších zemí – moravská města na základě nařízení Leopolda I. z let 1697 a 1707, slezská města od 1717.

- Čechy – cechovní přímus, cechovní soudnictví, cechovní artikuly

○ Kanonické právo

- Personalita práva – církevní osoby, vztahy osob necírkevních především v oblasti práva rodinného, svátků či tzv. božího míru.
- *Corpus iuris canonici* + místní kanonické právo utvářené diecézními synodami a rozhodnutími metropolitů a diecézních biskupů. Vedle kanonického práva římskokatolického i předpisy vydávané církvemi reformními – statuta husitských synod, dekreta jednoty bratrské.

○ Pozemkově vrchnostenské právo

- Úprava vztahů mezi poddanými a jejich vrchností a mezi poddanými navzájem.
- Vesnické právo upravováno zásahy vrchnosti a jejího úředního aparátu, od 13. století sepisovány urbáře, od 16. století vydávány selské řády a úřednické instrukce.
- Pozemkově vrchnostenské právo ovlivněno i právem zemským – *Maiestas Carolina* – volné stěhování poddaných, omezení výkonu trestního práva vrchností, spíše však ochrana vrchnosti před poddanými – sněmovní usnesení o vrácení zběhlých poddaných, zákaz stěhování poddaných, vrchnostenská trestní jurisdikce. Zemskými sněmy vydávány čelední řády (1547, 1549).
- Existence bratrstev – včelařská, uhlířská s vlastními samosprávnými orgány

○ Horní právo

- Souhrn obecných pravidel chování upravujících vzájemné vztahy mezi králem, majiteli pozemků a horníky. Základem horní regál.
- Privilegia pro Jihlavu (1249), privilegium lichtenburské pro Německý Brod (1278). Ius regale montanorum (1300-1305) – nejstarší zákoník v dějinách českého práva, nejstarší evropská kodifikace horního práva.
- 1534 – Smlouva o hory a kovy, 1575 – Narovnání o hory a kovy – konec monopolního postavení českého krále, nový horní řád pro Jáchymov.
- Právo horenské.

○ Lenní právo

- Vliv říšského práva, v českém právu od 13. století. Lenní vztah osobním vztahem mezi lenním pánem (seniorem) a leníkem (vazalem) založeným na vzájemné věrnosti (fidelitas) stvrzené slibem. Více způsobů vzniku lenního vztahu, léno obvykle dědičně, vzhledem k osobnímu vztahu nutno vždy obnovit slib věrnosti.
- Druhy lén – uvnitř státu a léna zahraniční. Správou vnitrostátních lén pověřen od 14. století dvorský soud, správou zahraničních lén pověřeno hejtmanství německých lén.

ČESKÉ PRÁVO V LETECH 1620-1918

- **Právo v období absolutismu**
- Po porážce stavovského povstání výrazné změny v oblasti zemského práva. Zásadním způsobem se změnil charakter pramenů práva, systém členění právního řádu, obsah právních norem i četnost právních předpisů.
- Výlučným zákonodárcem nově panovník - nařízení (edikty, patenty, mandáty, reskripty, dekrety, konstituce. Přednost práva psaného – od konce 18. století jednotlivé právní obory upraveny rozsáhlými a ucelenými kodifikacemi
- konec volného nalézání práva soudy
- oddělení civilního a trestního soudního procesu. Právo v absolutistické monarchii směřovalo k unifikaci a ke snaze překonat zásady personality práva. Stavovská společnost měla být postupně nahrazena společností občanskou založenou na principu rovnosti všech subjektů.
- Nepřehlednost - Josefa II.: úřední sbírka zákonů.

- **Prameny práva, soukromé a úřední sbírky právních předpisů:**
- Sbírky královských nařízení: *Codex Ferdinando-Leopoldino-Josefino-Carolinus*, Úplný výtah všech v Království českém stávajících zákonů na konci 18. století
- Sbírky císařsko-královských nařízení: *Codex austriacus ordine alphabetico compilatus* (1704) – právní předpisy platné v rakouských zemích i v zemích Koruny české od doby vlády Leopolda I., *Sbírka od r. 1600 až do r. 1740 vydaných nejvyšších zákonů.*
- Úřední sbírky zákonů a nařízení:
 - *Justizgesetzsammlung* (1780-1848)
 - *Politische Gesetzsammlung* (1790-1848)
- Od r. 1848 nahrazeny Říšským zákoníkem s celostátní platností a Zemským zákoníkem s platností pro jednotlivé země.

○ Soudní organizace

- Postupné změny v soudní organizaci – po nástupu absolutismu zůstal zachován soudní proces podle personality práva – pro šlechtu soudem I. instance soud zemský, pro měšťany soudy městské, pro poddané soudy vrchnostenské na jednotlivých panstvích.
- Větší zemský soud – možnost revize apelačním soudem panovníka.
- Od Josefa II. zemské soudy příslušnými pro žaloby na šlechtické osoby, nešlechtické držitele velkostatků, proti státnímu fisku, pro spory pozemkově-vrchnostenské i pro spory vyplývající z manželských vztahů, ve věci žaloby na královská města, kláštery, kapituly a pro spory lenní.
- Městské soudy si ponechaly svou pravomoc pro obyvatele měst i pro některé spory, kde stranou šlechtic na základě svatováclavské smlouvy. Od 18. století začíná být omezena soudní pravomoc menších měst ve prospěch měst, která mají školený právní aparát a hrdelní pravomoc městských soudů, resp. značně zredukován počet měst, která mohou hrdelní tresty vynášet.
- Postupný vývoj trojinstanční soudní soustavy – druhou instancí od 1548 pražský apelační soud, od r. 1753 druhý apelační soud s působností pro Moravu a Slezsko, do poloviny 19. století vrchní zemské soudy v Praze a v Brně.
- Změna v právnických profesích – změna procesu z ústního v písemný – advokáti a prokurátoři.

- **Obnovená zřízení zemská**
- Postavení panovníka:
- Složení a kompetence zemského sněmu – čtyři stavy, včetně stavu prelátského, královská města jen jeden hlas, právo sněmu omezeno, zákonodárná iniciativa jen se souhlasem panovníka
- Zrušení náboženských privilegií nekatolických církví
- Zrušení některých zemských úřadů (purkrabí karlštejnských), zemští úředníci jmenováni králem na dobu pěti let
- Zákaz volného nalézání práva soudy
- Ústní a veřejné řízení nahrazeno písemným a tajným
- Rovnoprávnost němčiny s češtinou

○ Období kodifikací

- Snaha o překonání právního partikularismu formou unifikace městského a zemského práva od počátku 18. století, trestní zákoník Josefa I. z roku 1708 platil pro veškeré obyvatelstvo bez ohledu na stavovskou příslušnost, další kodifikace (Codex Theresianus, Constitutio Criminalis Theresiana). Snahy o unifikaci vyvrcholily za Josefa II. – předpisy s platností pro celou říši – civilní soudní řád (1781), trestní zákoník (1787), trestní řád (1788).
- Všeobecný občanský zákoník (ABGB 1811), nový trestní zákoník (1803).

- **Vývoj práva po roce 1848**
- V roce 1848 proklamace liberálních zásad, občanské rovnosti a respektování osobních a politických práv a svobod. V duchu těchto zásad i nový trestní řád z r. 1850.
- Výchozím principem rakouského právního řádu ve druhé polovině 19. století rovnost před zákonem – ústava z roku 1867 obsahovala katalog občanských práv a svobod, konec stavovských rozdílů, postupné zlepšování právního postavení žen, nemanželských dětí, cizinců, nekatolíků a židů.
- Zákonodárcem po obnovení konstitučního režimu zastupitelské sbory ve spoluúčasti s císařem. V poslední třetině 19. století v závislosti na ekonomických změnách přijaty další významné předpisy – trestní řád z roku 1873, občanský soudní řád z roku 1895, obchodní zákoník z roku 1863, předpisy z oblasti podnikání a pracovního práva. Snaha o rekodifikaci trestního a občanského práva před první světovou válkou neúspěšná (stejně jako v období první republiky).

○ Ústavní vývoj 1848-1867

- Ústava dubnová (25.4.1848) – oktrojovaná, demokratické svobody
- Ústava březnová (Stadionova) – centralistická, rozsáhlé pravomoci císaře, instituce říšského sněmu
- Silvestrovské patenty
- Říjnový diplom
- Únorová ústava
- Prosincová ústava

○ Volební právo a jeho vývoj

- Teorie zájmu – volební kurie, voliči zařazováni dle majetkového censu (kurie velkostatkářská – i pro ženy, průmyslových měst, obchodních a živnostenských komor, venkovských obcí). Změny ve volebním právu:
- 1861 – zavedení volebního práva do zemských sněmů
- 1873 – zavedení přímého volebního práva do říšské rady
- 1882 – Taaffeho novela volebního řádu – snížení censu v městské a venkovské kurii
- 1896 – Badeniho reforma volebního práva – zavedení páté volební kurie
- 1907 – zavedení všeobecného rovného a tajného hlasovacího práva do poslanecké sněmovny říšské rady (aktivní volební právo všichni muži od 24 let, pasivní od 30 let, volit nesměly ženy a příslušníci ozbrojených sborů)
- Volby do zemských sněmů- ve třech kuriích, na zemském sněmu zasedali rovněž virilisté (nevolení poslanci – arcibiskup, tři biskupové, rektor univerzity).
- Volby do samosprávných sborů v obcích a okresech: volební sbory a kurie na základě majetkového, pobytového a věkového censu.

- Některá další práva
- Právo spolčovací a shromažďovací: 1848 – dubnová ústava zaručovala právo zakládat spolky, březnová činila toto právo závislým na charakteru a účelu spolku, zaveden policejní dohled nad činností spolků, 1851 zákaz všech spolků politických. Spolkový zákon z roku 1867 povoloval vytváření spolků a rozlišoval mezi spolky politickými a nepolitickými, nevztahoval se na obchodní společnosti, na společnosti podpůrné a náboženské. Rozhodování o vzniku spolku v kompetenci zemského místodržitelství. V roce 1867 rovněž zákon shromažďovací, povoleno konat shromáždění, povinnost nahlásit policii nejméně tři dny předem.
- Koaliční právo – právo na stávkou
- Právo tiskové – 1848 svoboda tisku, zrušení cenzury, trestní odpovědnost autorů tiskopisů i tiskařů za jejich obsah, pro vydávání časopisů nutné složení kauce, *zákon o tisku 1862*
- Práva jazyková – kabinetní list z 23.3.1848 – rovnoprávnost češtiny a němčiny, 8.4.1848 – rovnoprávnost ve všech odvětvích státní správy a veřejného vyučování, fundamentální články, anenské patenty
- Živnostenské zákonodárství – zrušení cechů, živnostenský řád, dělnická novela roku 1885

ČESKÉ PRÁVO V LETECH 1918-1945

- Recepční norma – dualismus práva
- snahy o novelizaci základních kodexů – občanského a trestního práva, diskuse ohledně zrušení či nezrušení potratových zákonů, sociální právo, právo rodinné.
- Zákon na ochranu republiky
- Dualismus práva i za Protektorátu

- **Recepční norma (28.10.1918)**: převzetí rakouského a uherského právního řádu a rakouské a uherské veřejné správy – dualismus práva - **Ministerstvo pro sjednocení zákonodárství a organizace správní v Československé republice**, zřízené zákonem č. 431/1919 Sb. ze dne 22. července 1919.
- **Prozatímní ústava** - není výslovně upravena forma státu - Novelizace ústavy 1919 – rozšířen počet členů Národního shromáždění, změny v činnosti Národního shromáždění, posílení pravomocí prezidenta
- **Ústava z roku 1920 a zakotvení občanských práv**
- Uvozovací zákon: neplatnost zákonů odporujících ústavě, ústavní soud, přechodná opatření pro činnost dosavadního Národního shromáždění a prezidenta, dřívější ústavní zákony (recipované)
- Ústavní listina – 6 hlav, 134 paragrafů – orgány státní moci (Poslanecká sněmovna, Senát), stálý výbor parlamentu, prezident republiky, vláda, ministerstva, moc soudcovská, zakotvení základních občanských práv a svobod (rovnost všech bez ohledu na původ, státní příslušnost, jazyk, rasu, náboženství, pohlaví, rodu a povolání). Zaručena osobní svoboda každého občana, ochrana soukromého vlastnictví, svoboda domovní, svoboda tisku, právo shromažďovací a spolkové, právo petiční, listovní tajemství, svoboda učení, svědomí a vyznání, ochrana rodiny, manželství, mateřství. Ochrana menšin.

- Tiskové právo – osnova zákona o tisku z února 1919 (neschváleno), tisková novela 1924 - zločin křivého obvinění z vymyšleného zločinu a přečin urážky na cti projednávány zvláštními pětičlennými senáty složené ze tří soudců a dvou přísedících. Další snahy o novelu, místo komplexní úpravy schválen pouze tzv. malý tiskový zákon (1933), spolu s ním vydán zákon na ochranu cti.
- Poměr státu k církvím a náboženským společnostem – slib odluky církve od státu ve Washingtonské deklaraci, v ústavní listině nebyla zakotvena, pokusy o její schválení, nakonec zachován veřejnoprávní korporativní charakter církví a náboženských společností, ale na rozdíl od předchozího období již církev neměla vliv na ustanovení rodinného práva (uzavírání manželství).
- Sociální zákonodárství – základní předpisy recipovány z předchozí rakousko-uherské úpravy (úrazové, nemocenské a penzijní pojištění), tyto novelizovány, zákon č. 221/1924 Sb. pojištění zaměstnanců, alespoň základní zajištění, úprava chudinské správy a dobročinných ústavů, starobní podpora. Zákonem z roku 1918 o podpoře nezaměstnaných.
- Pracovní zákonodárství – zrušení čeledních a pracovních knížek, zaveden osmihodinový pracovní den, upraveny vztahy mezi podnikateli, zprostředkovateli a domácími dělníky – minimální mzdy

○ Protektorát Čechy a Morava

- Právní základ protektorátu – vznik výnosem A. Hitlera bez akceptace kteréhokoli z dosavadních nejvyšších státních orgánů, faktické postavení pojmu protektorát neodpovídalo – dikce výnosu charakterizovala protektorát jako autonomní a samosprávný útvar, který je součástí Velkoněmecké říše
- Orgány dvojího druhu – autonomní správy a orgány říšské, dvě soudní soustavy.
- Právo protektorátu – dřívější předokupační normy, právní předpisy německé a právní předpisy vydané protektorátními orgány, protektorátní právo mohlo být měněno dekretem říšského protektora v případě společného zájmu.
- Dvojí trestní právo, německé trestněprávní předpisy aplikovány i na příslušníky protektorátu v případě útoku na vůdce, hanobení Říše, velezrady a zemězrady, trest smrti i za nedbalostní delikty.
- Rasové předpisy: základem německé norimberské zákony z roku 1935 (o říšské vlajce, o říšském občanství a o ochraně německé krve a německé cti). Nařízení protektorátní vlády ze 7. března 1942 o Židech a židovských míšencích – zákaz uzavírání smíšených manželství pod sankcí neplatnosti, žalář až do 15 let, vládní nařízení č. 136/1939 Sb. – úprava právního postavení Židů

ČESKÉ PRÁVO PO ROCE 1945

- Dekrety týkající se postavení německé a maďarské menšiny v ČSR a tzv. státně nespolehlivých osob
- Zbavení občanství osob, které se po 15. březnu 1939 staly státními občany Německé říše a Maďarska + výjimky z tohoto ustanovení
- O zachování občanství rozhodovalo Ministerstvo vnitra či okresní národní výbor – zjištění o zachování státního občanství
- Zásah do majetkových poměrů osob maďarské nebo německé národnosti
- dekret č. 5/1945 Sb. o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů
- dekret č. 12/1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa
- dekret č. 28/1945 Sb. o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci
- dekret č. 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy
- Na základě těchto dekretů restituce majetku a naopak zajištění majetku osob státně nespolehlivých pro následné konfiskace či znárodnění institutem tzv. národní správy, upravena práva a povinnosti národních správců a právního jednání majitelů tohoto majetku. Bez náhrady konfiskován pro Československou republiku movitý i nemovitý majetek i majetková práva u vymezených okruhů osob.
- Dekret prezidenta republiky č. 71/1945 Sb. o pracovní povinnosti osob, které pozbyly československého státního občanství – povinnost pracovat k odstranění následků válečných škod, pracovní a internační tábory, způsob přidělování práce.

- Znárodňovací dekrety
- Dekret č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků – zestátnění všech dolů a klíčových podniků energetického průmyslu, železáren, oceláren, hutí, sléváren, válcoven, podniků kovodělného a elektrotechnického průmyslu nad 500 zaměstnanců, podniků zbrojního a chemického průmyslu atd. – znárodnění se odvíjelo od počtu zaměstnanců v letech 1938-40 či dle objemu výroby. Majetek se znárodňoval za náhradu vyplacenou v cenných papírech vydaných Fondem znárodněného hospodářství, v hotovosti nebo jiných hodnotách
- Dekret č. 101/1945 Sb. – znárodnění potravinářského průmyslu, dekret č. 102/1945 Sb., znárodnění akciových bank provozujících bankovní a peněžní obchody, č. 103/1945 Sb., znárodnil zestátněním soukromé pojišťovny.
- Dekret č. 104/1945 Sb. o závodních a podnikových radách zaváděl zájmové zastupitelstvo zaměstnanců v závodech závodní rady, závodní důvěrníky a podnikové rady.
- Zavádění plánovaného hospodářství tzv. Hospodářské rady, dekrety o řízení výroby a o opatřeních v řízení vyživovacího hospodářství a o řízení a kontrole zahraničního obchodu.

- Retribuční dekrety
- Mimořádné lidové soudy – pětičlenné senáty v čele s profesionálním soudcem, další soudci z lidu navrhovaní ONV, obžalobu předkládal veřejný žalobce jmenovaný vládou, resp. ministrem spravedlnosti, vyšetřování vyšetřovacími komisemi ONV. Katalog trestných činů a trestů, nové trestné činy – členství a výkon vedoucích funkcí v nacistických či fašistických organizacích, propagace nacistického či fašistického hnutí, udavačství. Významní protektorátní představitelé souzeni tzv. Národním soudem (národní prokurátor).
- Malý retribuční dekret č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti – odsouzení za nepřístojné chování v době okupace.

- **Vývoj československého práva v letech 1946-1948**
- Volby na základě proměněného volebního práva – nebyl obnoven Senát, zákon o stálých seznamech voličských, volební právo vázáno na zápis do těchto seznamů. Volebního práva zbavení příslušníci německé a maďarské národnosti a osoby, proti nimž zahájeno přípravné soudní vyšetřování podle velkého retribučního dekretu a odsouzené podle malého retribučního dekretu – překážka volebního práva. Volební předpisy doplněny zákonem z roku 1946 o volbě ústavodárného Národního shromáždění, stanovena povinnost volit pod pokutou.
- Vývoj trestního práva – významné změny retribučních předpisů, amnestijní zákon (beztrestnost pro jednání, která byla výrazem touhy po spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů). Speciální normy k ochraně znárodněných podniků – větší ochrana než u útoků proti soukromým podnikům, zločin pletich proti znárodnění. Přijata legislativa proti černému obchodu (zákon č. 15/1947) – přemrštěné ceny, poruchy v dodávkách a výrobě zboží, maření lístkového systému...
- Revize pozemkové reformy – dokončení první prvorepublikové pozemkové reformy, příprava nové pozemkové reformy, diskuse o maximální výměře půdy v soukromém vlastnictví a o možnosti zakládání družstev. Ďurišovy zákony, Hradecký program – půda těm, kdo na ní pracují, do února 1948 nebyl realizován.
- Sociální zabezpečení: zajištění kontinuity vyplácení dávek – ještě před konec války návrh dekretu o sociální bezpečnosti. „Po válce odškodňování obětí války – zákon o odstranění křivd a o některých ochranných opatřeních v oboru veřejnoprávního sociálního pojištění.

- **Vývoj práva v letech 1948 – 1950**
- Program očisty – akční výbory národní fronty a jejich postavení – vyhláška ministerstva z 25. února 1948. Akční program.
- nové zřízení – lidově demokratická republika, jednotný stát dvou rovnoprávných slovanských národů, záruka základních občanských práv a svobod včetně sociálních práv a občanských povinností.
- Zachování slovenských národních orgánů (Slovenské národní rady a Sboru pověřenců)
- Neexistence ústavního soudu
- Právnícká dvouletka: snaha o zásadní změnu právního řádu formou kodifikace a unifikace, dvě rekodifikační komise – pro občanské a trestní právo. Vytvořena kodifikační komise pro zvláštní úkoly (právo směnečné, šekové, známkové, autorské, část práva obchodního, v komisích kromě odborníků i dělníci z pražských továren. Výsledkem právnícké dvouletky zákon o právu rodinném, nový trestní zákon, trestní řád, občanský zákoník a občanský soudní řád.
- Znárodnění, likvidace soukromých živností, úprava plánování a státem řízené ekonomiky: další znárodnění součástí Akčního programu – na střední a malé podniky, za majetek se měla poskytovat náhrada, ale rozšířen okruh osob, které na ni neměly nárok. Živnosti převáděny na základě směrnice ÚV KSČ z jara 1949 „do vyšších forem socialistického podnikání“ – vznik družstevního podnikání zastřešeného Ústřední radou družstev.

- Politické procesy 50. let a tábory nucených prací: 1948 – 1954 propracovaný systém táborů nucených prací založených na základě zákona č. 247/1948 Sb. – odsouzené osoby, třídní nepřátelé a osoby práci se vyhýbající, o zařazení rozhodovaly zvláštní tříčlenné komise vytvářené KNV, doba pobytu v táboře od tří měsíců do dvou let, možnost opakovaného prodloužení, po propuštění z tábora možnost úředního určení místa pobytu. Kromě TNP zvláštní nápravněpracovní tábory pro výkon trestu odnětí svobody a donucovací pracovny.
- Právní postavení církví – ústavně zaručena svoboda vyznání, volnost provádění náboženských úkonů, pokud výkon tohoto práva nebude v neshodě s veřejným pořádkem a dobrými mravy. Zhoršení diplomatických vztahů s Vatikánem, trestný čin zneužití úřadu duchovního v zákoně na ochranu lidově demokratické republiky. Církevní zákony z roku 1949 (zřízení Státního úřadu pro věci církevní – správa a organizace církevních záležitostí, dozor nad vyučováním náboženství, věci náboženských spolků a organizací, dohled nad církevním tiskem). Sekretariát pro věci církevní Úřadu předsednictva vlády ČSSR. Zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem z října 1949.
- Ztráta církevních pravomocí ve věcech manželských – obligatorní civilní sňatek.
- Provedení tzv. akce K – nucené soustředění mužských a ženských řádů centralizačních a internačních klášterů.
- , prošetřování politických procesů), završení vytvoření hospodářského práva a práva mezinárodního obchodu.

- Pozemková reforma a počátek kolektivizace – zákon č. 46/1948, o nové pozemkové reformě – zásady Hradeckého programu, omezení vlastnictví půdy jednotlivce na 50 ha, vykoupení půdy, na níž vlastník trvale nepracuje, výjimky z povinného výkupu, správa vykoupené půdy Národním pozemkovým fondem. Zákon č. 47/1948 Sb., scelovací zákon – úprava hranic pozemků pro lepší obdělávání. Akční plán zakládání JZD, zákon č. 27/1949 Sb., o mechanizaci zemědělství, oprávnění nuceného odkupu zemědělské techniky. Politika vylučování vesnických boháčů, omezení vlastnických práv k půdě, od podzimu akce kulak – přesídlení rodin. Podpora zakládání JZD – nové Vzorové stanovy JZD v únoru 1953 (vztahy uvnitř JZD, povinnosti rolníků při vstupu do JZD)
-
- **Rekodifikace práva po přijetí ústavy z roku 1960**
- Ústava č. 100/1960 Sb. (socialistická ústava) – budování vyspělé socialistické společnosti a přechod ke komunismu, vedoucí úloha KSČ. Zásady nové trestní politiky (rekodifikace trestního zákoníku i trestního řádu: zřízení místních lidových soudů, zavedení tzv. provinění

